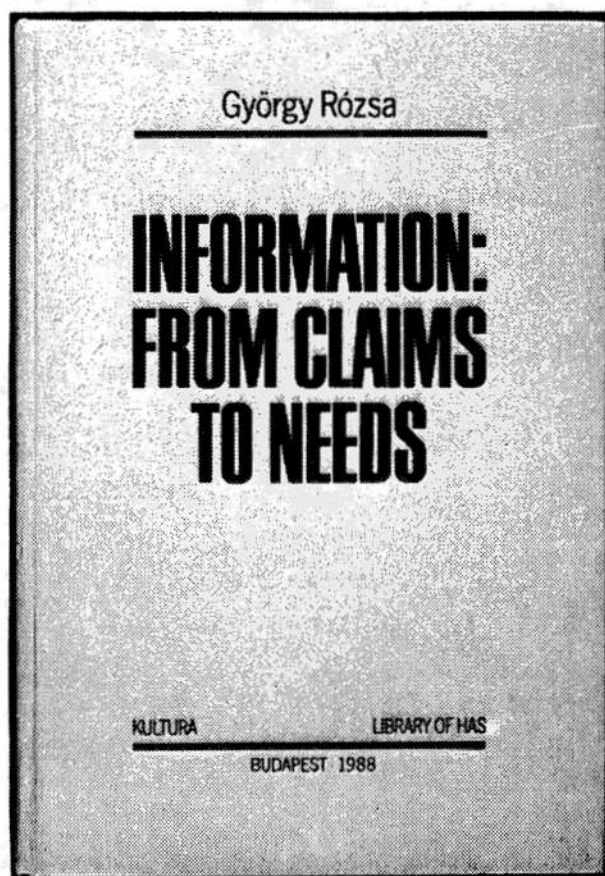

BESZÁMOLÓK

SZEMLÉK

REFERÁTUMOK

Szakirodalmi információ

Information : From claims to needs : National aptitudes for international co-operation in scientific information economy / György Rózsa. - Bp. : Kultúra, 1988. - 230 p. 90 Ft

Rózsa Györgynek nemrégiben *Tudományok és művészségek szeretete...* címen jelentek meg azok a dolgozatai, amelyek az általa vezetett intézmény, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára működésével kapcsolatosak. Ezúttal a különféle – elsősorban a társadalomtudományok területén működő – nemzetközi szervezetekben és intézményekben végzett munkája során készített jelentéseit, beszámolóit, előadásait, tanulmányait rendezte sajtó alá. E

mintegy harminc – talán ez a legpontosabb kifejezés – munkadokumentumnak csak egyharmada jelent meg eddig magyarul (a legtöbb éppen a *Tudományos és Műszaki Tájékoztatásban*). A többi eredetileg franciául, oroszul, de főleg angolul látott napvilágot a nemzetközi szervezetek különböző publikációiban és konferenciakiadványokban. Ez a kötet most angolul közli valamennyit, de a hírek szerint a közeljövőben magyarul is megjelenik.

A dolgozatok – az elfogadott szakmai terminológia szerint – a szakirodalmi információval foglalkoznak. A kötet három fejezete közelebről is jelzi – a szerző érdeklődési körének megfelelő – tárgyakat. Tehát: a tudományos tájékoztatás fejlődésének társadalmi és szakmai szempontjai, különös tekintettel a társadalomtudományokra; nemzetközi kapcsolatok a tudományos tájékoztatásban; integrált tájékoztatási infrastruktúra a fejlődő országokban.

A szerző szemlélete, gondolkodásmódja, felfogása – amely hazai publikációi, vitái alapján közismert és mint az egyik lehetséges felfogás, elismert a szakmában – teremt egységet az egyes dolgozatok között, illetve és pontosabban: ugyanezen felfogás érhető tetten valamennyiben. A szorosabb, a következetesen végigvitt gondolati egységet a szerző – sajnos – e kötetben kívül, nagydoktori disszertációjának téziseiben teremti meg. Ilyenformán ez a kötet tulajdonképpen háttér-információ, dokumentáció a doktori disszertáció téziseihez. Erre a célra feltétlenül alkalmas, pedig – némi rosszmájúsággal – még azt sem mondhatnánk, hogy erre a célra íródtak volna e munkadokumentumok.

Rózsa György szakmai pályája során keletkezett "iratait" részben azért szedhette össze doktori téziseinek dokumentációjaként, mert következetesen azonos módon gondolkodott munkássága különböző szakaszaiban, részben pedig azért, mert mindig kellően nyitott volt az új dolgok befogadására és kellően szuverén azoknak a saját rendszerébe való illesztésére. Az így összeállt eredmény – ha úgy tesszük koncepció – bírálata nem e könyv recenziójának.

nek feladata. Megtette azt a Tudományos Minősítő Bizottság, amely a tézisek, illetve a disszertáció alapján a közgazdaságtudomány doktora címet adományozta Rózsa Györgynek.

A kötetről szólva megemlítendő még, hogy a szerzőn kívüli is volt szerkesztője. Nevezetesen *Kabdebó Tamás*, az írországi St. Patrick's College könyvtárosa néven hazánkba, továbbá hogy *Köpeczi Béla* akadémikus, a kötet szerkesztésekor még művelődési miniszter, akinek Rózsa György könyvtárigazgatóként munkatársa volt az Akadémián, előszóval ajánlja a nemzetközi szakmai közvélemény

figyelmébe a szerző mondanivalóját. Ez az előszó is dokumentumértékűvé teszi a kötetet: belőle – ha utólag is – megismerhetjük egykori miniszterünk könyvtárpolitikai nézeteit. És ez akkor is fontos, ha – megbocsátható túlzással – Köpeczi Béla a szerzőt az egyetlen olyan magyar könyvtárosnak "kiáltja ki", aki egyaránt rendelkezik nemzetközi tapasztalatokkal és mélyrehatóan foglalkozik az információüggyel. Ennél azért jobban állunk.

Kiss Jenő
(FSZEK)

Dotációból és/vagy a piacból megélni?

Az információs tevékenység finanszírozása a fejlett kapitalista és a szocialista országokban

Újabban, akárcsak a szocialista országok többségében, Lengyelországban is növekszik az érdeklődés [7] az információs tevékenység gazdasági vonatkozásai iránt. A Nyugaton megjelent elméleti és tényközlő cikkek sokasága e tekintetben számos tanulsággal szolgál általában a keleti, speciálisan a lengyel szakemberek számára.

Elméleti eredmények

Mindenekelőtt azok a kutatási eredmények keltik fel a figyelmet, amelyek nyomán az egyes nemzetgazdaságokban az anyagi termelés szektora mellé mind kiteljesedtebb formában zárkózik fel az információs szektor. E kiteljesített értelmezések szerint a képzés, a kutatás, a publikációs tevékenység, a színház, a film, az információs szolgálat és az állami adminisztráció egyaránt az információs szektor összetevője [9, 13]. Ha ezt a kiteljesítést elfogadjuk, joggal állíthatjuk, hogy az információ egyfajta új, a jövő gazdasági fejlődését megalapozó tőke [3].

Többet vizsgálták azt is, hogy az információkhoz való hozzáférés módja miként változott a történelem folyamán. A 19. századig az informálódás a tehetősek privilégiuma volt, s a tudósok, írók és művészek nekik – mint mecénásoknak – "termelték az információkat".

A 19. században ezzel szemben az állampolgári jogon, tehát ingyenesen megszerezhető tudás, ismeret és információ eszméje vált, bár nem kizárólagossá (könyvkereskedelem, sajtó stb.), de meglehetősen közkeletűvé. Ennek velejárója volt az államilag (közvetve vagy közvetlenül) finanszírozott közoktatás, kutatás, könyvtári szolgáltatás stb. [3, 13].

Már 20. századi fejlemény: a "tudomány termelőerővé válása" jegyében a kutatások mind nagyobb hányada helyeződik át a termelésbe, s megfelelő információellátásukhoz mind drágább és szerteága-

zobb beruházásokra van szükség [9]. E követelményeknek az állami dotáció már mind kevésbé tud megfelelni. Az információ áruvá válik.

Különösen sok az elmúlt húsz évben az olyan kutatás, amely az információ árujellegét vizsgálja, s próbálja meghatározni az információ mint áru sajátosságait. Így: az információkereskedelemben nem érvényesül tisztán a piaci jelleg [9], a megvásárolt információ igazi értéke nem a vásárláskor derül ki [9, 7], az információt többen használhatják fel [11], az egy információegység keltette távlati haszon nem lehet az értékelés a priori tárgya [9, 7], bonyolult a szekunder információk árképzése [9], nehezen mérhető a szolgáltató és a vevő konfrontációja a piacon [1] stb.

A felsorolt disztinkciók ellenére nem lehet kétség afelől, hogy az információs piac ne lenne közgazdasági értelemben véve igazi piac [11].

Állami jelenlét a fejlett tőkés országok információs tevékenységében

Az információs tevékenység finanszírozásából az "információ – áru" trendjének érvényesülése ellenére is mindmáig jelentős részt vállal minden fejlett tőkés állam, bár e részt vállalás formái meglehetősen változatosak [3].

Az utóbbi években Japánban igen sokat költöttek az információs rendszer kiépítésére. S noha az országban élénk információs piac működik, az információs központok és a könyvtárak közül számos állami költségvetésből működik [5, 14].

Nyugat-Európában ugyancsak együtt él az állami finanszírozás és a piacon való megélés vegyes rendszere. Többet állítják, hogy a magánvállalkozások nem állnának meg a lábukon, ha a könyvtárak és az adatbankok nagy részét a kormányzatok nem finanszíroznák. Így pl. állami részvétel nélkül nem volna életképes a PASCAL rendszer sem.